

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

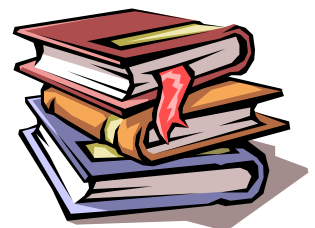
Кафедра теоретичної економіки

Методичні вказівки
до проведення семінарських занять
з дисципліни "Мікроекономіка"

напряму 6.030504 «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»
0501 «ЕКОНОМІКА І ПІДПРИЄМНИЦТВО»
6.030507 – «МАРКЕТИНГ»
6.030601 – «МЕНЕДЖМЕНТ»

Освітньо-кваліфікаційного рівня «БАКАЛАВР»
Форма навчання ДЕННА, ЗАОЧНА

УДК 330.101.542(075.8)

«Затверджено»

Вченою радою факультету ЕКУБ

Протокол № 7 від 04 березня 2010 року

Методичні вказівки розглянуті і рекомендовані до друку на засіданні науково-методичної комісії факультету ЕКУБ, протокол № 6 від 25 лютого 2010 року.

Методичні вказівки розглянуті і рекомендовані до друку на засіданні кафедри теоретичної економіки, протокол № 5 від 10 січня 2010 року.

Укладач: Євдокімова О.М. - ст..викладач кафедри теоретичної економіки

Рецензенти:

В.К Матвієнко – к.е.н., доц., кафедри «Загальної економічної теорії» ОДЕУ,

Л.В. Кулікова – доц. кафедри «Економіки підприємства» ОДАБА

Відповідальний за випуск:

І.В. Бедний – к.е.н., доц., завідуючий кафедрою теоретичної економіки.

Зміст

Вступ	4
Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки	5
Тема 2. Корисність економічного блага. Економічний вибір	6
Тема 3. Аналіз поведінки споживача	9
Тема 4. Попит та пропозиція	10
Тема 5. Теорія еластичності	13
Тема 6. Теорія граничних продуктів та мікроекономічна модель підприємства	14
Тема 7. Витрати виробництва	16
Тема 8. Ринок досконалої конкуренції	18
Тема 9. Монопольний ринок	21
Тема 10. Ринок монополістичної конкуренції	23
Тема 11. Ринок олігополії	24
Літературні джерела	26

ВСТУП

Мікроекономіка як складова економічної теорії вивчає поведінку і механізм прийняття рішень окремими економічними суб'єктами (індивідами, домашніми господарствами, підприємствами, організаціями, тобто мікросистемами), які прагнуть досягти мети за наявних обмежених ресурсів і для яких можливо знайти альтернативне використання. У центрі уваги мікроекономіки перебуває поведінка споживача і виробника та її оптимізація, ринковий попит і пропозиція, відносні ціни товарів, розподіл ресурсів за альтернативного їх використання, часткова і загальна рівновага тощо.

Мета вивчення дисципліни – сформувати ринково-орієнтований економічний світогляд учасника суспільного виробництва, здатного до діяльності економіста-фахівця або самостійної підприємницької діяльності; допомогти йому оволодіти універсальним інструментом прийняття раціональних господарських рішень

В умовах становлення ринкових відносин в Україні вивчення мікроекономіки сприятиме формуванню висококваліфікованих економістів, котрі стануть активними учасниками цивілізованого ринку.

Одне з важливих завдань методичних рекомендацій - скласти уявлення про те, що успіх будь-якого бізнесу залежить не лише від наявності стартового і капіталу і підприємницького таланту, а й від знання закономірностей функціонування економічних мікросистем у різних ринкових ситуаціях та вміння їх ефективно використовувати.

На семінарських заняттях теоретичний матеріал потрібно доповнювати конкретними прикладами, схемами, графіками, що допоможе студентам систематизувати свої знання з мікроекономіки.

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

1. Місце мікроекономіки в економічній науці.
2. Предмет мікроекономіки.
3. Проблема економічного вибору. Обмеженість економічних ресурсів.
4. Методологія мікроекономічного аналізу.

Терміни для засвоєння

Мікроекономіка, альтернативні витрати, економічний вимір, межа виробничих можливостей, економічна модель, граничний аналіз, економічні змінні, мікросистема, суб'єкти мікросистеми, рівноважні моделі.

Контрольні запитання

1. Що вивчає мікроекономіка?
2. В чому полягає обмеженість економічних ресурсів? Чому ця проблема пов'язана з економічним вибором людини?
3. Поясніть на прикладах принцип альтернативних витрат.
4. Дайте характеристику мікроекономічних моделей.
5. В чому полягає принцип раціональної поведінки?

Задачі

Виробничі можливості випуску військової та цивільної продукції задано таблицею.

Вид продукту	Виробничі альтернативи				
	А	Б	В	Г	Д
Автомобілі, млн.	0	2	4	6	8
Керовані ракети, тис.	30	27	21	12	0

1. Відобразіть дані таблиці графічно. Що показують точки на кривій? Позначте точку Е під кривою. Що вона показує? Позначте точку Е над кривою і поясніть, що вона показує? Як економіка може досягнути рівня, зображеного точкою Е?

2. Допустимо, що технологія виробництва керованих ракет вдосконалилась, а технологія виробництва автомобілів залишилась незмінною. Покажіть нову криву виробничих можливостей. Накресліть криву виробничих можливостей за умови, коли технічний прогрес позитивно впливає на обидва виробництва.

Мікроекономіка — складова частина економічної теорії, яка вивчає економічні взаємовідносини, пов'язані з ефективним використанням обмежених ресурсів; прийняття рішень окремими суб'єктами економіки в умовах економічного вибору.

Вивчення мікроекономіки здійснюється на основі методології - системи принципів, методів і правил наукового пізнання.

Однією з ключових проблем мікроекономіки є вивчення мотивів поведінки споживачів, теорія споживацького вибору.

Пояснення економічних явищ та прогнозування поведінки належать до пози-

тивного аналізу, з позицій нормативного аналізу передбачають оцінку правильності чи неправильності дій, вибір кращих варіантів розвитку для фірми і суспільства в цілому.

Економічна модель — це система взаємозв'язків між економічними змінними, яка дає змогу прогнозувати результат. У побудові мікроекономічних моделей широко використовується технічний прийом, що називається граничним аналізом. Це дослідження того, яким чином кожна додаткова операція, здійснена за певний період, впливає на мету, досягти якої прагне людина.

Об'єктом мікроекономічних досліджень є мікросистема. Основними суб'єктами мікросистеми є: домогосподарства, підприємства (фірми), держава.

Об'єктами, з приводу яких складаються відносини у мікросистемі, є ресурси виробництва та його результати.

З'ясування механізмів встановлення та відновлення стану рівноваги мікросистеми - головне завдання мікроекономіки.

Тема 2. Корисність економічного блага. Економічний вибір

1. Корисність в економічній теорії.
2. Закон спадної граничної корисності економічного блага.
3. Уподобання споживача. Криві байдужості і їх властивості.
4. Бюджетні обмеження споживача.
5. Рівновага споживача.

Терміни для засвоєння

Суверенітет споживача, бюджетне обмеження, корисність, гранична корисність, сукупна корисність, вибір споживача, перший закон Госсена, другий закон Госсена, максимізація корисності, спадна гранична корисність, еквімаржинальний принцип досягнення рівноваги споживача, крива байдужості, карта кривих байдужості, фактична норма заміщення, бюджетна лінія, правило споживчої рівноваги згідно концепції кривих байдужості.

Контрольні запитання

1. У чому полягає суть теорії споживача?
2. Назвіть вихідні умови аналізу поведінки споживача.
3. Дайте розуміння поняття корисності.
4. У чому полягає різниця між сукупною і фактичною корисністю?
5. У чому полягає закон спадної граничної корисності?
6. Як формується концепція рівноваги споживача з використанням граничної корисності?
7. Які вихідні умови аналізу поведінки споживача згідно концепції кривих байдужості?
8. Що визначає крива байдужості?
9. Які властивості кривої байдужості?
10. Як Ви можете пояснити споживчі переваги на основі карти кривих байдужості?
11. Що Ви розумієте під граничною нормою заміщення?

12. Яку інформацію несе бюджетна лінія?
 13. Які фактори визначають кут нахилу бюджетної лінії та її зсув на графіку вліво або вправо?
 14. Що лежить в основі визначення рівноваги споживача?

Задачі

1. Споживач витрачає 130 г.о. в тиждень на помідори і огірки. Гранична корисність помідорів для нього дорівнює $30-2x$, де x - кількість помідорів в кілограмах. Гранична корисність огірків дорівнює $19-3y$, де y - кількість огірків в кілограмах. Ціна 1 кг помідорів складає 20 г.о., ціна 1 кг огірків - 10 г.о. Яку кількість помідорів і огірків купить раціональний споживач?

2. Для покупця споживання 1 кг винограду приносить задоволення в розмірі 48 ютилів, ціна 1 кг, винограду 16 г.о. Яку кількість задоволення в ютилях принесе йому споживання 1 кг слив за ціною 8 г.о., якщо він знаходиться в стані рівноваги?

3. У набір споживача входять два товари: апельсини і яблука. Сукупна корисність характеризується такими даними:

Кількість апельсинів (кг)	Сукупна корисність апельсинів	Кількість яблук (кг)	Сукупна корисність яблук
1	10	1	7
2	18	2	13
3	24	3	18
4	28	4	22
5	31	5	25
6	33	6	27

Ціна 1 кг апельсинів складає 10 г.о., ціна 1 кг яблук - 5 г.о. Скільки кілограмів апельсинів і яблук купує раціональний споживач у стані рівноваги, якщо дохід його складає 40 г.о. ?

4. Студент щодня від батьків одержує 20 гривень на продукти харчування і розваги. Зобразіть бюджетну лінію студента для кожної ситуації, відкладаючи продукти харчування на вертикальній осі, а розваги - на горизонтальній. P_x - ціна одиниці продуктів харчування, P_p - ціна одиниці розваг.

а) $P_x = 50$ коп., $P_p = 50$ коп.;

б) $P_x = 50$ грн., $P_p = 1$ грн.;

в) $P_x = 1$ грн., $P_p = 50$ коп.;

г) $P_x = 40$ коп., $P_p = 40$ коп.;

д) $P_x = 50$ коп., $P_p = 50$ коп.; але доходи студента збільшились до 25 грн. на тиждень.

Прокоментуйте бюджетні лінії г) і д) і порівняйте їх з бюджетною лінією а).

5. Дані наведені в таблиці, характеризують криву байдужості деякого споживача. Зобразіть цю криву байдужості графічно, відкладаючи кількість товару X на горизонтальній осі, а товару Y - на вертикальній.

Набір	Кількість товару X	Кількість товару Y
А	2	10
Б	3	8
В	5	6
Г	7	5
Д	10	4

Проведіть бюджетну лінію споживача, якщо відомо, що ціни товарів X і Y становлять відповідно 10 та 7,5 г.о., а доход споживача максимізуватиме корисність.

6. Споживач весь свій доход 400 г.о. витрачає на придбання товару X за ціною 20 г.о. і товару Y за ціною 40 г.о. Вибір споживача, що максимізує корисність, включає: 12 одиниць товару X і 4 одиниці товару Y. Позначимо цей набір: В (12;4). Збільшення ціни товару X до 40 г.о. приводить до зміщення точки рівноваги в точку А (4;6), а зниження до 10 г.о. в точку С (20;5).

а) Зобразіть графічно, як змінюватимуться положення бюджетної лінії у випадку зниження і підвищення ціни;

б) Побудуйте лінію "ціна-споживання";

в) Використовуючи лінію "ціна-споживання", побудуйте криву попиту споживача на товар X.

Корисність - це величина задоволення від споживання продукту. Теорія корисності була розвинута у 70-х роках ХІХ століття. Вона передбачає, що ціна яку готовий заплатити покупець за товар, є категорією суб'єктивною.

Гранична корисність - це додаткова корисність, яку людина отримує від кожної останньої або кожної додаткової одиниці спожитого товару. Закон спадної граничної корисності полягає в тому, що при споживанні кожної додаткової одиниці товару величина додаткового задоволення для людини зменшуватиметься. Загальна корисність є сумою всіх граничних корисностей. Середня корисність - це загальна корисність у розрахунку на кожну одиницю товару.

На думку більшості сучасних дослідників, корисність не підлягає кількісному виміру (ординалістська точка зору), тому блага, як носії певної корисності для споживача, можуть бути виміряні тільки порядкове. Кардиналістська точка зору допускає кількісне вимірювання корисності.

Закон спадної корисності називають першим законом Госсена. Другий закон Госсена полягає в твердженні, що корисність, одержана із останньої грошової одиниці, витраченої на придбання будь-якого блага, однакова., незалежно від того, на яке благо вона витрачена.

Крива байдужості показує усі комбінації двох продуктів, які принесуть споживачеві однаковий рівень загальної корисності. Властивості кривих байдужості: вони не перетинаються; монотонно спадні функції; із збільшенням обсягу споживання гранична корисність спадає; крива з вищим рівнем корисності розташована

на більшій відстані від початку координат.

Бюджетна пряма показує всі комбінації двох продуктів, які споживач може купити за певного грошового доходу і певного рівня цін продуктів.

Властивості бюджетної, лінії: межа можливого; від'ємний нахил; збільшення бюджету зміщує лінію вгору та праворуч; збільшення ціни першого блага зменшує нахил.

Рівновага споживача відповідає такій комбінації придбаних товарів, яка максимізує корисність при заданому бюджетному обмеженні. Стан рівноваги споживача спостерігається у точці дотику бюджетної прямої і кривої %байдужості - це точка досягнення максимальної загальної корисності.

Тема 3. Аналіз поведінки споживача на ринку

1. Реакція споживача на зміну його доходу. Крива „дохід-споживання”. Криві Енгеля.
2. Реакція споживача на зміну цін товарів. Крива "ціна-споживання".
3. Ефект заміщення і ефект доходу.

Терміни для засвоєння

Крива "дохід - споживання", криві Енгеля, крива „ціна-споживання” ефект заміщення, ефект доходу.

Контрольні запитання

1. Що показує крива "дохід-споживання"?
2. Як реагує на різні товари крива "дохід-споживання"?
3. Що ілюструє крива Енгеля'.
4. Що показує крива "ціна-споживання"?
5. Суть ефекту'доходу.
6. Що розумієте під ефектом заміщення?

Задачі

1. Споживач робить вибір між двома товарами X і Y. Гранична корисність кожного з них для споживача наведена в таблиці:

Одиниці товару	MU_x	MU_y
1	10	24
2	8	20
3	7	18
4	6	16
5	5	12

Скільки одиниць кожного товару споживачеві потрібно купити, щоб отримати максимальну корисність, якщо його дохід складає 10 г.о., а ціна товарів X і Y дорівнюють відповідно 1 і 2 г.о.

Крива "дохід-споживання" показує кількість спожитого товару за певний час залежно від зміни доходу. Для нормальних товарів крива "дохід-споживання" матиме зростаючий характер, а для неякісних - спадний.

Крива Енгеля показує співвідношення між доходом і обсягом споживання певного товару при незмінності інших факторів, що впливають на попит.

Згідно із законом Енгеля: 1) при незмінних цінах на всі блага частка сімейного бюджету, що витрачається на продукти споживання, має тенденцію до зменшення за умови зростання доходів 2) споживання освітніх, юридичних, медичних послуг і послуг, пов'язаних з відпочинком, має тенденцію зростати швидше, ніж зростають доходи.

Крива "ціна-споживання" показує зміну обсягу закупок при зміні цін на цей товар за умови незмінності всіх інших факторів попиту. Зміна ціни на благо спричиняє два ефекти: ефект доходу та ефект заміщення.

Ефект доходу - це зміни у споживанні, що спричинені зміною реального доходу споживача під впливом руху цін.

Ефект заміщення - це зміни у споживанні товару, які є результатом змін цього товару відносно цін на інші товари.

Поняттям споживчого надлишку користуються, визначаючи ті вигоди, які люди отримують від споживання товару. Споживчий надлишок — це різниця між тим, скільки споживач готовий заплатити за товар, і тим, скільки він насправді платить, купуючи його.

Тема 4. Попит та пропозиція

1. Попит та закон попиту.
2. Пропозиція та закон пропозиції.
3. Взаємодія попиту та пропозиції.
4. Практичне застосування аналізу рівноваги.

Терміни для засвоєння

Попит, закон попиту, функція попиту, пропозиція, закон пропозиції, крива пропозиції, зміни обсягу пропозиції, зміна пропозиції, ринкова рівновага, рівноважна ціна, рівноважний обсяг виробництва, дефіцит і надлишок товару, максимальна і мінімальна межа ціна.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення попиту?
2. Що означає функція попиту?
3. В чому полягає відмінність між зміною обсягу попиту і зміною попиту?
4. Що означає функція пропозиції?
5. Які фактори впливають на пропозицію?
6. В чому полягає механізм утворення ринкової рівноваги?
7. Якими є наслідки відхилення ціни, за якою продається товар, від рівноважної ціни?
8. Коли держава встановлює максимальну і мінімальну межі ціни?
9. які наслідки встановлення урядом максимальної і мініимальної ціни?

Задачі

1. Покажіть графічно, у якому напрямку зміститься крива попиту в наступних

випадках:

- а) зменшився грошовий дохід покупців;
- б) змінилися смаки покупців під впливом моди: товар "вийшов з моди";
- в) очікується нове підвищення цін;
- г) збільшилася ціна на товар, що є заміником даного товару;
- д) зросла ціна на товар, що є доповнюючим до даного товару;
- е) як зміститься крива попиту на макаронні вироби, коли доходи споживачів зростуть;
- є) як вплине на криву попиту на фотоапарати підвищення ціни на какао.

2. В таблиці наведено обсяг попиту трьох споживачів на деякий товар:

Ціна за одиницю товару, г.о.	Обсяг попиту за місяць (одиниць)		
	Споживач 1	Споживач 2	Споживач 3
8	1	0	2
6	2	2	5
4	3	4	8
2	4	6	11

1. Побудуйте графіки кривих попиту споживачів.
2. Визначте ринковий попит на даний товар.
3. Побудуйте на графіку криву ринкового попиту.

3. Покажіть за допомогою графіка функції пропозиції, в якому напрямку зміститься крива пропозиції в таких випадках:

- а) збільшилися ціни на сировину;
- б) вводиться податок на даний товар, який виплачує виробник;
- в) виробнику виплачується субсидія на товар;
- г) почала застосовуватися нова технологія, яка забезпечує економію витрат;
- д) зросла ціна на товар, який може вироблятися з тієї ж сировини.

4. Поясніть та зобразіть графічно вплив:

- а) введення нової технології у виробництво сталі на криву пропозиції сталі;
- б) зменшення ціни на молоко на криву пропозиції молока;
- в) підвищення ціни на молоко на криву пропозиції вугілля;
- г) підвищення цін на мінеральні добрива на криву пропозиції пшениці;
- д) підвищення податку на прибуток на криву пропозиції автомобілів.

5. В таблиці наведено обсяги пропозиції трьох виробників:

Ціна за одиницю товару, г.о.	Обсяг пропозиції за місяць (одиниць)		
	Виробник 1	Виробник 2	Виробник 3
1	4	4	5
2	6	5	7
3	8	6	9
4	10	7	11
5	12	8	13

6. Поясніть і покажіть графічно, як зміниться рівновага на ринку відповідних товарів:

- а) шоколаду при зниженні цін на цукор;
- б) міді при зростанні ціни на сировину;
- в) легкових автомобілів при підвищенні ціни на бензин;
- г) грейпфрутів при зниженні ціни на апельсини;
- д) пшениці при підвищенні ціни на мінеральні добрива.

7. На ринку даного товару функція попиту описується рівнянням: $Q_d = 7 - P$, функція пропозиції: $Q_s = -8 + 4P$, де Q_d - обсяг попиту, млн.штук в рік; Q_s - обсяг пропозиції, млн.штук в рік; P - ціна, г.о.

- а) Визначить рівноважну ціну і рівноважний обсяг виробництва.
- б) Якщо ціна даного товару складає 2 г.о., що утвориться на ринку: надлишок чи дефіцит товару? У якому розмірі?
- в) Яка ситуація складеться на ринку, якщо ціна підніметься до 4 г.о. ?

8. Функція попиту на товар: $Q_d = 6 - P$, функція пропозиції товару: $Q_s = -2 + P$, де Q_d - обсяг попиту, млн.штук в рік; Q_s - обсяг пропозиції, млн.штук в рік; P - ціна, г.о.

- а) Визначить рівноважну ціну і рівноважний обсяг виробництва.
- б) Допустимо, що на даний товар введено податок, який виплачується продавцем, у розмірі 2 г.о. за одиницю товару. Визначить рівноважну ціну, що включає податок, рівноважний обсяг продажу.

Попит - це форма вираження потреб, представлених на ринку і забезпечених грошовими засобами. Інакше кажучи, попит - це платоспроможна потреба споживача.

Закон попиту відображає обернену залежність між ціною продукту і величиною попиту на нього.

Пропозиція — це кількість продукту, яку виробник бажає та спроможний виробляти і постачати для продажу на ринку за певну ціну.

Закон пропозиції відображає пряму залежність між ціною і величиною пропозиції. Основні фактори зміни пропозиції: ціни на ресурси; технологія виробництва; податки та дотації; число продавців на ринку; очікувані зміни цін. Дія факторів у напрямку збільшення пропозиції зміщує криву пропозиції вниз і праворуч, у напрямку зменшення - вгору і ліворуч.

Взаємодія попиту і пропозиції - процес, який породжує формування ринкової ціни, яка задовольняє одночасно і продавця і покупця.

Ринкова ціна відображає таку ситуацію, коли бажання продавців і покупців на ринку повністю співпадають, а об'єм благ, який прагнуть купити покупці абсолютно рівний об'єму благ, який пропонують виробники. В результаті виникає рівноважна ціна, тобто ціна такого рівня, коли об'єм пропозиції рівний об'єму попиту.

Ринкова рівновага - ситуація на ринку, при якій немає тенденції до зміни ринкової ціни або об'єму проданих благ.

Максимальна ціна - це гранична корисність додаткової порції товару, виражена в грошах.

Основними інструментами державного регулювання ринку є: податки, дотації, фіксовані ціни. Найбільш цивілізованим інструментом державного регулювання ринку є податки, оскільки вони не обмежують свободу дій економічних агентів.

Тема 5. Теорія еластичності

1. Еластичність попиту.

- а) еластичність попиту за ціною;
- б) еластичність попиту за доходом;
- в) перехресна еластичність попиту.

2. Еластичність пропозиції.

- а) еластичність пропозиції за ціною;
- б) еластичність пропозиції за цінами факторів виробництва.

Терміни для засвоєння

Еластичність, цінова еластичність попиту, еластичність попиту за доходом, перехресна еластичність попиту, еластичний і нееластичний попит за ціною, цінова еластичність пропозиції, коефіцієнт цінової еластичності пропозиції, еластична пропозиція, нееластична пропозиція.

Контрольні запитання

1. Що означає цінова еластичність попиту?
2. Які є види цінової еластичності попиту?
3. Що означає еластичність попиту за доходом?
4. Як визначається перехресна еластичність попиту?
5. Що відображає перехресна еластичність попиту?
6. Що розуміють під ціновою еластичністю пропозиції?"
7. Які фактори впливають на еластичність пропозиції?
8. Які є види цінової еластичності пропозиції?

Задачі

1. Визначить коефіцієнт еластичності попиту за ціною, коли відомо, що при ціні 6 г.о. попит на даний товар складає 3 тис. одиниць на рік, а при ціні 8 г.о. – 1,5 тис. одиниць.

2. Сім'я споживає 3 кг масла в місяць за ціною 5 гри. за кілограм. Коефіцієнт цінової еластичності попиту на масло - 0,5. Як зміняться затрати сім'ї на масло, якщо його ціна збільшиться на 10%?

3. Визначить коефіцієнт еластичності попиту за доходом, якщо відомо, що при доході 2000 г.о. в рік, обсяг попиту на даний товар складає 40 кг, а при доході 3000 г.о. в рік - 52 кг. Який це товар: високої якості чи низькоякісний?

4. Визначить коефіцієнт еластичності пропозиції за ціною, якщо відомо, що при ціні 9 г.о. обсяг пропозиції складає 6000 одиниць товару в місяць. А при зрос-

танні ціни до 11 г.о. - 10000 одиниць.

5. Визначить коефіцієнт цінової еластичності пропозиції. Якщо при підвищенні ціни з 10 до 14 г.о. пропозиція продукції збільшилась з 1000 до 1200 одиниць в місяць. Який це вид цінової еластичності пропозиції?

Цінова еластичність попиту (E_d) - це ступінь реагування попиту споживача у відповідь на зміну ціни певного товару. Попит є еластичним за ціною, коли $E_d > 1$; нееластичний коли $E_d < 1$.

Еластичність попиту за доходом можна визначити як співвідношення між відносною зміною попиту та відносною зміною доходу споживача. Еластичність попиту за доходом є позитивною, якщо зростання доходу споживача спричиняє зростання попиту на певний товар. Еластичність попиту за доходом є негативною, якщо зростання доходу споживача спричиняє зменшення попиту на певний товар. Еластичність попиту за доходом є нульовою, якщо зміна попиту на певний товар не залежить від зміни доходу споживача.

Перехресна еластичність попиту - це ступінь реагування попиту споживача на певний товар у відповідь на зміну ціни іншого товару. Перехресна еластичність попиту є позитивною, якщо зростання ціни одного товару спричиняє зростання попиту на інший товар. Позитивна перехресна еластичність попиту властива взаємозамінним товарам. Негативна перехресна еластичність попиту властива взаємодоповнюючим товаром. Еластичність матиме нульове значення для товарів, які взагалі ніяк не пов'язані між собою.

Еластичність пропозиції (E_s) визначається як відношення відносної зміни величини пропозиції до відносної зміни ціни. Якщо еластичність $E_s > 1$ – пропозиція еластична, якщо $E_s < 1$ - нееластична. На цінову еластичність пропозиції впливає низка факторів, насамперед кількість замінників, вартість товару, час.

Тема 6. Теорія граничних продуктів та мікроекономічна модель підприємства

1. Підприємство як суб'єкт ринку та виробнича ринкова система.
2. Поняття і параметри виробничої функції. Загальні властивості виробничих функцій.
3. Сукупний, середній та граничний продукт у короткостроковому періоді.
4. Ізокванта та її властивості. Карта ізоквант.
5. Зміна технології, зміна масштабу у довгостроковому періоді.

Терміни для засвоєння

Вхідні фактори виробництва, технологічна та економічна ефективність, виробнича функція, короткотерміновий та довготерміновий періоди, Ізокванта, карта ізоквант, валовий продукт, середній продукт, граничний продукт, крива валового продукту, крива середнього продукту, крива граничного продукту, закон спадної доходності фактора виробництва, фактична норма технологічного заміщення, додатній, від'ємний та постійний ефект масштабу виробництва.

Контрольні запитання

1. У чому суть технологічної та економічної ефективності?
2. Розкрийте економічний зміст виробництва.
3. Дайте визначення виробничої функції, розкрийте її властивості.
4. Що ілюструє Ізокванта та які її властивості?
5. Проаналізуйте властивості ізоквант.
6. Дайте розуміння валового, середнього та граничного продуктів змінних факторів виробництва.
7. На що вказує фактична норма технологічного заміщення?
8. У чому полягає закон спадної доходності?
9. Поясніть, що Ви розумієте під поняттям "ефект масштабу".

Задачі

В короткостроковому періоді праця є змінним ресурсом, капітал - постійним. Таблиця показує залежність обсягу випуску продукції фірми від величини змінного ресурсу.

Затрати праці, люд.год.	Обсяг продукції, од.
0	0
1	35
2	80
3	122
4	156
5	177
6	180

Виходячи із даних таблиці:

- а) розрахуйте граничний продукт праці і середній продукт праці, побудуйте їх графік;
- б) в якій точці криві МР і АР перетинаються? Проаналізуйте графік.

2. За даними таблиці, що відображає залежність між обсягом виробництва і кількістю використовуваних ресурсів праці і капіталу, побудуйте ізокванти, що відповідають обсягу виробництва продукції: 65 од., 98 од., 113 од.

Витрати капіталу, од.	Витрати праці, од.					
	1	2	3	4	5	6
1	35	41	52	59	65	69
2	56	65	73	80	86	98
3	74	83	91	98	104	108
4	89	98	106	113	119	123
5	98	107	115	122	128	132
6	104	113	121	128	134	138

Виробництво — основна сфера бізнесової діяльності, визначається як процес, в результаті якого вхідні виробничі фактори трансформуються у вихідну продукцію.

Виробнича функція - це відношення між будь-яким набором факторів виробництва та максимально можливим обсягом продукції, виробленим за допомогою цього набору факторів.

Технологія - це практичне застосування знань про способи виробництва продуктів та послуг.

Короткотерміновий період - це період виробництва, протягом якого деякі фактори виробництва не можуть бути змінені (найчастіше - капітал).

Довготерміновий період - це період, протягом якого виробник має достатньо часу для зміни всіх факторів виробництва.

Ізокванта - це крива, що відображає різні варіанти комбінацій ресурсів, які можуть бути використані для виробництва заданого обсягу продукції.

Карта ізоквант - це ряд ізоквант, що відображає максимальний випуск продукції за будь-якого набору факторів виробництва. Криві ізоквант на одній карті ніколи не перетинаються.

Граничний коефіцієнт технічного заміщення показує співвідношення, в якому один вхідний фактор може бути замінений іншим для виробництва певного рівня продукції.

Загальний продукт - це весь загальний випуск продуктів. Середній продукт характеризує продуктивність вхідних факторів або ресурсів. Граничний продукт характеризує додаткову продуктивність вхідних факторів.

Закон спадної граничної продуктивності полягає в тому, що коли величина одного змінного фактора зростає відносно всіх інших сталих факторів, то додатковий випуск продукції може спочатку зростати, а згодом почне спадати.

Закон ефекту масштабу виражає зміни економічної ефективності при зростанні масштабів господарської діяльності.

Зростаючий ефект масштабу відображає зростання економічної ефективності при збільшенні розмірів господарської діяльності.

Зростаюча віддача від масштабів спостерігається тоді, коли обсяг продукції при збільшенні обсягів ресурсів зростає більше ніж удвічі, тоді як спадна віддача від масштабів існує, коли обсяг продукції збільшується менше як удвічі.

Тема 7. Витрати виробництва

1. Витрати виробництва і їх види.
2. Функція витрат.
3. Витрати виробництва в короткостроковому періоді.
4. Витрати виробництва в довгостроковому періоді.
5. Рівновага виробника.

Терміни для засвоєння

Альтернативні витрати, зовнішні втрати, Внутрішні втрати, бухгалтерські витрати, економічні витрати, бухгалтерський прибуток, економічний прибуток, нормальний прибуток, нульовий економічний прибуток, валових доход, середній до-

ход, граничний дохід, постійні витрати, змінні витрати, валові витрати, середні валові витрати, середні постійні витрати, середні змінні витрати, граничні витрати, мінімізація витрат, ізокоста, карта ізокоств, шляхи розвитку.

Контрольні запитання

1. Чим відрізняється бухгалтерська та економічна діяльності фірми?
2. Дайте визначення альтернативних витрат.
3. Що Ви розумієте під зовнішніми і внутрішніми витратами?
4. Чому нормальний прибуток є елементом витрат? Чи належить до витрат економічний прибуток?
5. Покажіть відмінність економічного і бухгалтерського прибутку.
6. Чому в короткостроковому періоді всі витрати можна поділити на постійні і змінні?
7. Чим обумовлена динаміка витрат в короткостроковому періоді?
8. Які існують закономірності між різними видами короткострокових витрат та їх кривими?
9. Використовуючи криву довгострокових АС, поясніть позитивний і негативний (додатній і від'ємний) ефект масштабу?
10. Дайте визначення ізокостви і вкажіть, що визначає її нахил?

Задачі

1. Підприємець, який займається тиражуванням відеокaset орендує приміщення за 1000 г.о. в рік. Використовувана ним апаратура вартістю 2000 г.о. працює за 2 роки.

До відкриття власної справи підприємець працював в студії звукозапису, де його річна заробітна плата становила 4000 г.о. Зайнявшись бізнесом, він став щорічно отримувати 6500 г.о. доходу.

Обчисліть економічні і бухгалтерські витрати підприємця, а також величину економічного і бухгалтерського прибутку, якщо реальна процентна ставка в національному банку становить 20 % річних.

2. Враховуючи залежність між обсягом виробництва меблів і валовими витратами на їх виробництво, обчисліть постійні витрати, змінні витрати, середні валові витрати, середні постійні витрати, середні змінні витрати, граничні витрати.

Таблиця до задачі 2.

Обсяг виробництва меблів в одиницю часу (одиниць)	Валові витрати (г.о.)
0	30
1	50
2	65
3	88
4	120
5	163

На основі розрахункових даних побудуйте два графіки: на одному зобразіть криві валових, постійних і змінних витрат, а на другому - криві середніх валових, середніх постійних, середніх змінних і граничних витрат.

Витрати виробництва - це вартість факторів виробництва, використаних для створення певного обсягу продукції.

Економічні витрати - це всі платежі, які повинні отримати власники ресурсів, щоб забезпечувати ними певний виробничий процес. Економічні витрати містять явні витрати, тобто платежі постачальникам ресурсів і неявні витрати, тобто винагороду за використання на підприємстві власних ресурсів.

Постійні витрати підприємства не залежать від обсягу виробництва; змінні витрати змінюються залежно від обсягу виробництва. Валові витрати дорівнюють сумі постійних і змінних витрат.

Середні витрати - це загальні витрати поділені на кількість одиниць продукції.

Граничні витрати фірми - це додаткові витрати на виробництво додаткової одиниці продукції.

Функція витрат виражає зв'язок між випуском продукції і мінімально можливими витратами на виробництво продукції.

Ізокоста - це лінія, яка відображає поєднання витрат праці і капіталу, що мають однакову вартість.

Траєкторія зростання показує, як змінюється співвідношення факторів виробництва, що забезпечують мінімальні витрати, при збільшенні обсягів.

У довгостроковому періоді всі ресурси процесу виробництва змінні. Тому їх вибір залежить як від відносної вартості факторів виробництва, так і від межі, до якої процес виробництва фірми дозволяє замінювати один фактор на інший.

Комбінацію ресурсів, яка би мінімізувала витрати, вибирають знаходженням точки дотику ізокванти, що відображає бажаний рівень випуску, до ізокостної лінії.

Тема 8. Ринок досконалої конкуренції

1. Ознаки та умови досконалої конкуренції.
2. Максимізація прибутку у короткостроковому періоді.
3. Максимізація прибутку в довготерміновому періоді.
4. Досконала конкуренція і ефективність.

Терміни для засвоєння

Досконала конкуренція, конкурентна фірма, крива попиту конкурентної, фірми, крива попиту, галузі, крива пропозиції конкурентної фірми, „крива пропозиції галузі, короткострокова рівновага, довгострокова рівновага, парадокс прибутку, рівновага конкурентної фірми, рівновага галузі, рівновага ринку досконалої конкуренції, умова максимізації прибутку в короткостроковому періоді, умова мінімізації збитків в короткостроковому періоді, умова припинення виробництва в короткостроковому періоді.

Контрольні запитання

1. Назвіть ознаки чисто конкурентного ринку.
2. Яка підприємницька фірма може вважатися конкурентною?
3. Яка відмінність між кривими попиту на продукт чисто конкурентної фірми і галузі, чим вона обумовлена?
4. Поясніть зміни валового, граничного і середнього доходу чисто конкурентної фірми із збільшенням обсягів виробництва продукції?
5. При яких умовах конкурентна фірма досягає короткострокової рівноваги?
6. При яких умовах конкурентною фірмою досягається довгострокова рівновага?
7. Які Ви знаєте підходи до визначення умов максимізації прибутку?
8. Як крива короткострокової пропозиції фірми пов'язана з її кривими витрат?
9. У чому полягає парадокс прибутку?
10. Коли фірма приймає рішення припинити виробничу діяльність у короткостроковий період
11. Чим відрізняється довгострокова пропозиція в галузях з постійними, зростаючими і спадними витратами?
12. В чому полягає ефективність фірми в умовах досконалої конкуренції?

Задачі

1. В таблиці функціонує 1000 фірм. Граничні витрати кожної фірми за місяць складають відповідно при обсязі виробництва 5 одиниць товару 2 гривні, 6 одиниць - 3 гривні, 7 одиниць - 5 гривень.

Яким буде обсяг випуску продукції за місяць, коли ринкова ціна товару становитиме 3 гривні? Задачу проілюструйте графіком.

2. В таблиці наведено дані, які характеризують виробничу діяльність фірми в короткостроковому періоді.

Q, г.о.	ТС	TR, г.о.	Pf	МС
20	400	600	200	-
21	420	630	210	20
22	445	660	215	25
23	475	690	215	30
24	515	720	205	35
25	575	750	175	60
26	665	780	115	90

При умові, що ринкова ціна товару складає 30 г.о., визначить який обсяг випуску продукції буде відповідати максимізації прибутку фірми?

При вирішенні задачі використовуйте обидва підходи до визначення обсягу виробництва, при якому максимізується прибуток. Задачу проілюструйте графічно.

3. В таблиці наведено середні та граничні втрати для фірми, що функціонує в умовах досконалої конкуренції:

Q, шт.	AFC, г.о.	AVC, г.о.	ATC, г.о.	MC, г.о.
1	60	45	105	45
2	30	45,5	72,5	40
3	20	40	60	35
4	15	37,5	52,5	30
5	12	37	49	35
6	10	37,5	47,5	40
7	8,57	38,57	47,14	45
8	7,5	40,63	48,13	55
9	6,67	43,33	50,0	65
10	6	46,5	52,5	75

1. Ціна продукту складає 32 г.о. Чи буде дане підприємство виробляти продукцію в короткостроковому періоді? Чому? Якщо буде виробляти, то при якому обсязі виробництва воно максимізує прибуток або мінімізує збитки? Поясніть. Визначить величину економічного прибутку або збитку? Проілюструйте відповідь графічно.

2. Дайте відповідь на ті ж запитання, при умові, що ціна продукту - 41 г.о.

3. Дайте відповідь на ті ж запитання, при умові, що ціна продукту - 52 г.о.

Економічні умови, в яких відбувається ринкова конкуренція, називається ринковою структурою. Основні типи ринкових структур: досконала конкуренція, чиста монополія, монополістична конкуренція, олігополія.

Галузь з досконалою конкуренцією складається з великої кількості незалежних фірм, які виробляють стандартизований товар, фірми та ресурси можуть вільно переміщуватися між різними галузями, жодна фірма не може впливати на ринкову ціну, яка формується як рівноважна.

Недосконала конкуренція складається з трьох ринкових структур: монополії, коли на ринку функціонує одна фірма, що виробляє унікальний продукт; монополістичної конкуренції, коли на ринку представлена велика кількість фірм-виробників, що поставляють схожу, але не ідентичну продукцію; олігополії, коли на ринку функціонує невелика кількість компаній, ще виробляють стандартизований або диференційований товар.

У короткотерміновому періоді фірмі слід виробляти такий обсяг продукції, при якому вона максимізує свої прибутки чи мінімізує збитки.

Довготермінова конкурентна рівновага виникає тоді, коли а) фірма максимізує прибуток; б) всі фірми одержують нульовий прибуток, а отже, немає стимулу входити в галузь або виходити з неї; в) попит на товар дорівнює пропозиції. У довготерміновому періоді ціна дорівнюватиме мінімальним середнім сукупним витратам виробництва.

Рівність ціни та мінімальних середніх витрат у довгостроковому періоді означає, що конкурентні фірми використовують найефективніші доступні технології та призначатимуть найнижчу ціну, сумісну з їхніми витратами виробництва. Це ви-

значає виробничу ефективність.

За досконалої конкуренції кожна фірма використовує мінімальні довгострокові середні витрати за прогноз майбутніх цін.

Тема 9. Монопольний ринок

1. Основні риси чистої монополії.
2. Визначення монополістом ціни і обсягів виробництва.
3. Економічні наслідки монополізму. Антимонопольне законодавство.

Терміни для засвоєння

Монополія, бар'єри входження в галузь, монопольна влада, чиста монополія, природна монополія, закрита і відкрита монополія, адміністративна монополія, монополія, монопольний ринок, попит на продукт монополіста, рівновага монопольної фірми в короткостроковому і довгостроковому періодах, цінова дискримінація, соціальна ціна монополії, антимонопольна політика, антимонопольне законодавство.

Контрольні запитання

1. Назвіть характерні ознаки монопольного ринку та монопольної фірми.
2. Які існують бар'єри входження в галузь?
3. У чому полягає монопольна влада?
4. Які основні види монополій Вам відомі?
5. Який взаємозв'язок між попитом на продукт монопольної фірми, граничним доходом і валовим доходом?
6. Якими є умови максимізації прибутку монопольної фірми?
7. У чому полягає суть цінової дискримінації? Які її наслідки?
8. Як в умовах монополії досягається рівновага в короткостроковому і довгостроковому періодах?
9. В чому полягає суть антимонопольної політики?
10. Наскільки ефективно функціонує монопольний ринок?

Задачі

1. Нехай функція витрат монополіста має вигляд: $TC=50+Q^2$, тобто: постійні витрати FC складають 50 г.о., змінні витрати складають: $VC= Q^2$ попит на продукт монополіста задано як: $P=40-Q$. Знайти, яку кількість товару буде виробляти монополіст, щоб максимізувати прибуток?

2. Інформація про функція попиту на продукцію монополіста і його валові витрати на виробництво продукції наведено в таблиці:

Q, шт.	P, г.о.	ТС, г.о.
0	13	12
1	12	14]
2	11	18
3	10	24
4	9	32
5	8	42
6	7	54

При якому обсязі випуску продукції монополіст максимізує прибуток? Яку ціну він поставить? Задачу проілюструйте графічно.

Q	VC	TC	FC	ATC	AFC	AVC	MC	P	TR	MR
0	0	150						200	0	
1	110						110	175		
2		320							300	
3		366						135		
4	250								480	
5		445						105		
6	360							90		

- заповніть таблицю даними, які відсутні;
- яка величина постійних витрат монополіста;
- при яких значеннях ціни і обсягу виробництва монополіст максимізує прибуток;
- еластичний чи нееластичний попит за ціною на продукт фірми в діапазоні існуючих цін;
- яка величина прибутку монополіста в умовах рівноваги?
- проілюструйте задачу графічно.

Чистий монополіст - це єдиний виробник якоїсь продукції. Характерні особливості: а) товар, який виробляє монополіст, не має близьких замінників; б) сам встановлює ціну на свій товар; в) вступ в галузі інших виробників заблокований. Розрізняють три види монополій: 1) закриті монополії, захищені від конкуренції юридичними обмеженнями, патентним захистом, інститутом авторських прав; 2) природні монополії захищені економією на масштабах виробництва, володінням унікальними природними ресурсами; 3) відкриті монополії, не захищені від конкурентів. Чисті монополії в даний час рідкісне явище.

Монополія отримує максимальний прибуток, виробляючи продукцію в такому обсязі, при якому граничні витрати дорівнюють граничному доходу. Ринкова рівновага короткого періоду виникне при умові перетину кривої граничного доходу і граничних витрат.

Якщо фірма-монополіст прибуткова, то вона може розраховувати на одержання максимального прибутку в короткому і в довгому періодах. Вона контролює одночасно і об'єм і ціну. Завищуючи ціну, вона скорочує при цьому випуск продукції. В довготерміновому періоді фірма монополіст максимізує прибуток, здійснюючи виробництво і реалізацію такої кількості благ, яка відповідає рівності граничного доходу і граничних витратах в довгому періоді.

Цінова дискримінація відбувається тоді, коли продавець встановлює для покупців різні ціни, які не ґрунтуються на відмінностях у витратах. Умови для цінової дискримінації: а) монопольна влада; б) поділ покупців на основі різної еластичності попиту; в) неспроможності покупців перепродувати продукт.

Економічні наслідки монополізму: а) можливість зменшувати обсяг продукції, підвищуючи при цьому ціни; б) середні витрати монополіст, як правило, не збігаються з середніми витратами конкурентної фірми; в) монополія суперечливо впли-

ває на науково-технічний процес; г) має можливість проводити цінову дискримінацію.

Тема 10. Ринок монополістичної конкуренції

1. Характерні риси монополістичної конкуренції.
2. Визначення ціни та обсягів виробництва при монополістичній конкуренції.
3. Нецінова конкуренція.
4. Монополістична конкуренція та ефективність.

Терміни для засвоєння

Монополістична конкуренція, диференціація продукту, галузь, товарна група, нецінова конкуренція, реклама, витрати реалізації.

Контрольні запитання

1. У чому полягає сутність моделі монополістичної конкуренції?
2. Назвіть характерні ознаки ринку монополістичної конкуренції. Що спільного є у ринку монополістичної конкуренції з ринком досконалої конкуренції, а також з ринком монополістичним?
3. Якою є цінова еластичність попиту на продукцію монополістичного конкурента? Як вона впливає на його поведінку?
4. Чому монополістично конкурентна фірма не може протягом довгого періоду одержувати економічний прибуток?
5. Що характеризує короткострокову рівновагу фірми в умовах монополістичної конкуренції?
6. Як монополістично конкурентна фірма визначає обсяги виробництва і ціну в довгостроковому періоді?
7. В чому суть нецінової конкуренції?
8. Накресліть криві витрат на реалізацію.
9. Наскільки ефективно функціонує монополістично конкурентний ринок?

Задачі

1 Фірма "Фенікс" виготовляє жіночі блузи (тис.од. на рік) і функціонує на ринку монополістичної конкуренції. Граничний дохід фірми описується формулою: $MR=20-Q$, а зростаючий відрізок кривої граничних витрат – формулою: $MC=3Q-10$. Якщо мінімальне значення довгострокових середніх витрат (AC) дорівнює 11 г.о., то який буде надлишок виробничих потужностей у фірми?

Монополістична конкуренція - тип структури ринку, характерний досить великою кількістю дрібних фірм, які випускають диференційовану продукцію і мають вільний вхід на ринок і вихід з нього. Така структура характеризується такими особливостями: 1) на ринку діє досить велика кількість продавців і покупців; 2) запропоновані продукти різноманітні, диференційовані; 3) вільний вхід на ринок і вихід з нього; 4) обмежена можливість впливу на ціну; 5) повна інформованість продавців і покупців про умови ринку.

Фірма на ринку монополістичної конкуренції у короткотерміновому періоді

буде максимізувати свої прибутки або мінімізувати збитки, виробляючи такий обсяг продукції, що відповідає координатам точки перетину кривих граничних витрат і граничного доходу. В довготерміновому періоді максимізація прибутку передбачає такий об'єм випуску, при якому граничний дохід рівний довгостроковим граничним витратам. При цьому мають місце економічні наслідки: 1) недовикористовуються ресурси для виробництва товарів, виникають надлишкові виробничі потужності; 2) споживачі не отримують продукт за найнижчою ціною, яку допускають умови витрат; 3) пристосування продукту до споживчого попиту потребує диференціації продукту і його вдосконалення; 4) вдосконалюється реклама. Два останні наслідки компенсують монополістичну конкуренцію, однак максимальна економічна і соціальна ефективність не досягається.

Тема 11. Ринок олігополії

1. Ознаки ринку олігополії.
2. Поведінка на ринку олігополії.
3. Оцінка економічної ефективності ринку олігополії

Терміни для засвоєння

Олігополія, дуополія, рівновага Курно, цінова війна, суперництво, лідерство в цінах, ламана крива попиту, картель.

Контрольні запитання

1. Назвіть характерні ознаки ринку олігополії
2. В чому полягає олігополістична взаємозалежність?
3. В якому випадку на ринку олігополії можлива цінова війна?
4. Розкрийте умови існування картелю. Які причини нестабільності картелю?
5. Дайте загальну характеристику ціноутворення в умовах ринку олігополії
6. За яких умов на олігополістичному ринку ціноутворення базується на моделі "лідерство в цінах"?
7. Які економічні наслідки олігополії?
8. Наскільки ефективно функціонує олігополістичний ринок?

Задачі

1. На ринку олігополії функціонує дві фірми, що випускають однорідний товар. Обидві фірми мають однакові частки на ринку і встановлюють однакові ціни на товар.

В таблиці наведена інформація про попит на товар і витрати кожної фірми:

Ціна, г.о.	Обсяг попиту, од.	Обсяг випуску продукції, од.	Валові витрати, г.о.
10	5	5	45
9	6	6	47
8	7	7	50
7	8	8	55
6	9	9	65

1. Яка ціна буде встановлена на ринку, коли допустимо, що кожна фірма, ви-

значаючи ціну на свій товар, впевнена, що її конкурент вибере таку ж ціну?

2. Який обсяг випуску продукції вибере кожна-фірма?

3. Чи з'явиться на даному олігополістичному ринку в перспективі нові фірми?

2. На регіональному ринку ділових чоловічих костюмів діють 3 підприємства, приблизно однакові за розміром. Граничні витрати кожного підприємства незмінні, однакові та дорівнюють 300 г.о.

Ціна за одиницю, г.о.	1200	900	600	300
Обсяг випуску, тис.од.	300	600	900	1200

В таблиці наведено ринковий попит на продукцію галузі.

Якщо підприємства створять картель і розподілять ринок порівну, якою буде рівноважна ціна та яку кількість продукції стане виробляти кожне підприємство?

Олігополія характеризується пануванням на ринку кількох фірм. Олігополістичний ринок формується за умови досягнення високого ступеня концентрації виробництва. Продукт, який виробляє олігополія, може бути як стандартним так і диференційованим, частка будь-якого виробника на загальному ринку відповідного товару досить значна, кожна з них може проводити самостійну цінову політику, вступ у галузь нових виробників дещо обмежений. Вхідні бар'єри дають можливість фірмам отримати значні прибутки, навіть у довгостроковому періоді.

Для вимірювання сили монополії та ринкової влади використовують показники конкуренції. Індекс Херфіндаля-Хіршмана вимірює ступінь панування на ринку.

Олігополістичний ринок має дві загальні закономірності: 1) олігополістичні ціни мають тенденцію бути негнучкими, або "жосткими"; 2) олігополістичні ціни змінюються у всіх фірмах одночасно.

У сфері ціноутворення виділяють чотири варіанти поведінки олігополіста: ламана крива попиту; змовницька олігополія; лідерство в цінах; ціноутворення за принципом "витрати плюс". При відсутності змови олігополісти можуть зіткнутися з ламаною кривою попиту. Ця крива та крива граничного виторгу допомагають пояснити негнучкість цін, але не пояснюють їх рівня. Невизначеність у ціноутворенні спонукає фірми до змови. Ті з них, що беруть участь у таємній змові, максимізують чисті прибутки, однак цьому існують перешкоди.

Лідерство в цінах, коли фірма-лідер ініціює зміни цін, а інші фірми наслідують її поведінку, це - неформальна змова.

При ціноутворенні за принципом "витрати плюс" олігополісти оцінюють витрати на одиницю продукції за деякого планового рівня виробництва і додають надвишку в розмірі деякого відсотка витрат. На олігополістичних ринках не можна досягти ні розподільчої, ні виробничої ефективності.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

1. Базилевич В., Лук'янов Л., Писаренко Н., Квіцинська Н. Мікроекономіка: Опорний конспект лекцій. - К.: Четверта хвиля. 1998.
2. Бутук А.И. Экономическая теория: Учеб.пособие. - К.: Викар, 2000.
3. Бутук Т.Т. Мікроекономіка: Навчальний посібник. - К.: ЦУЛ, 2002.
4. Ватаманюк З. І. та ін. Економічна теорія: макро- і Мікроекономіка. Навч. посіб. / За ред. З. Ватаманюка та С. Панчишина. - К.: Вид. Дім Альтернативи, 2001.
5. Башнянин Г.І. та ін. Політична економія. - Львів: "Новий Світ-2000", 2004.
6. Горобчик Т.Т. Мікроекономіка: Навчальний посібник. - К.: ЦУЛ, 2003 - 236 с.
7. Генеза ринкової економіки: Терміни. Поняття. Персонали. Навчальний словник-довідник. /Знаук. ред. П.Башнянина, і В.С. Іфтемічука. - Львів: "Магнолія плюс", 2004.
8. Горошко М.Ф., Кулішов В.В. Мікроекономіка: Тести. Ситуації. Задачі. Навчальний посібник / За заг. ред. В.В. Кулішова. - К.: Ельга, Ніка-центр, 2003.
9. Гребенников П. Й., Леусский А. Й., Тарасевич Л. С. Микро-экономика: Учебник. - СПб.; 1996.
10. Долан З., Линдсей Д. Микроэкономика. - СПб., 1997. Економічна теорія: макро- і Мікроекономіка: Навч. посіб, для студ. економ, спец, вищ, навч. закл./ За ред.: З. Ватаманюка, С. Панчишина. -К.: Основи, 2000.
11. Задоя Л. А., Петруня О. Е. Основы экономики. Учеб. пособ. для студ. -К.: Знання, 1998.
12. Задоя А. О. Мікроекономіка: Курс лекцій та вправи. Навч. посіб. - 3-тє вид. К.: Т-во "Знання", КОО, 2003.
13. Ивашковский С. Н. Экономика; Микро- й макроанализ: Учебник. -М.: Дело, 1999.
14. Карагодова О. О., Черваньов Д. М. Мікроекономіка: Навчальний посібник. - К.: Четверта хвиля, 1997.
15. Кулішов В. В. Економіка підприємства: теорія і практика: Навчальний посібник. — К.: Ніка-Центр. 2002.
16. Кулішов В.В. Макроекономіка: Основи теорії і практикум: Навчальний посібник - Львів: Магнолія плюс, 2004.
17. Лісовий А.В. Мікроекономіка: Курс лекцій. - К. ЦУЛ, 2003. -200с.
18. Лукашевич В.М. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Навч. носіб. - Львів: "Новий Світ-2000", 2004.
19. Мікроекономіка і макроекономіка / За редакцією С. Будаговської.-К.: Основи, 2001.